

Lausuntopyyntö Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen vammais- ja vanhusneuvostoilta liikkumista tukevien palvelujen soveltamisohjeista

Keusoten nykyiset liikkumista tukevien palvelujen soveltamisohjeet ohjeet ovat vuodelta 2020. Vammaispalvelulain uudistamien sekä ohjauskeskuksen ja kuljetusten kilpailuttamisen vuoksi ohjeet vaativat päivittämistä.

Koska ohjeiden sisällöllä on vaikutuksia tulevien vuosien palvelujen saajiin, vammais- ja vanhusneuvostoja on kuultu keväällä 2023. Tämän jälkeen liikkumista tukevien palvelujen soveltamisohjetta on jouduttu muuttamaan, sillä uuden vammaispalvelulain voimaantulo siirtyi vuoden 2025 alkuun, joka vaikutti luonnokseen.

Ohessa liikkumista tukevien palvelujen soveltamisohjeen päivitetty luonnosversio sekä neuvostojen keväällä antamat kommentit ja vastaukset kommentteihin diasettinä ja nykyinen soveltamisohje. Kommentit on huomioitu uusimman liikkumista tukevien palvelujen soveltamisohjeen laadinnassa.

Keskeiset muutokset voimassa olevien soveltamisohjeiden ja luonnoksen välillä ovat vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun kuljetuspalvelualueessa ja omavastuuosuuksissa. Muut keskeiset muutokset ja tarkennukset koskevat ohjauskeskusta, jonka vuoksi joudutaan määrittämään nykyistä tarkemmin kuljetusten tilaamista ja käyttöä.

Neuvostojen vastineiden jälkeen ohjeisiin tehdään tarvittavia tarkennuksia ja ohjeiden käyttöönotosta päättää tämän jälkeen Keusoten hyvinvointialueen palvelujen järjestämisen lautakunta.

Pyydämme neuvostoja vastaamaan alla oleviin kysymyksiin täydentäen tätä dokumenttia. Neuvoston word-muotoinen sähköinen vastaus palautetaan viimeistään 26.10.2023 Keusoten hyvinvointialueen osoitteeseen:
kirjaamo.hva@keusote.fi.

1. Neuvoston nimi:
Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen vanhusneuvosto

2. Vastausten käsittely
 - a. neuvoston kokouspäivämäärä: 19.10.2023
 - b. mikäli neuvosto ei ehdi kokoontua ennen määräaikaan ja vastaajina on vain osa jäseniä, luettele jäsenien nimet:
 - Anja Matikainen
 - Lars-Erik Wilskman
 - Jorma Niinistö
 - Liljan-Kukka Runolinna
 - Terhi Niinikoski
 - Liisa Majanen
 - Veikko Ollila
 - Veijo Peltola
 - Kristiina Kariniemi-Örmälä

LAUSUNTO LIIKKUMISTA TUKEVIEN PALVELUJEN SOVELTAMISOHJEESTA

Vanhusneuvosto katsoo, että soveltamisohjeen vaikuttavuuteen ja laajuuteen nähden lausunnon laatimiseen annettu aika oli neuvostomme sovittuun kokousaikatauluun nähden sopimaton ja vastausaika liian lyhyt.

Soveltamisohje nojaa voimassa olevien vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain määräyksiin. Sosiaalihuoltolaki on vanhentunut palvelujen kuntapainotteisuuden osalta. Laki on monimutkainen ja kontrollipainotteinen.

Liikkumista tukevat palvelut ovat olennainen osa ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Vanhusneuvosto vaikuttamiselimenä katsoo, että sillä on mahdollisuus tuoda kantansa esiin myös liikkumista hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyöneuvotteluissa esillä olevissa liikkumista tukevien palvelujen järjestämistä koskevissa kysymyksissä.

Vanhusneuvoston tiedossa ei ole, onko laissa hyvinvointialueista vähintään kerran valtuustokaudessa käytäviä neuvotteluja kuntien kanssa mm. yhteistyöstä, tavoitteista ja tehtävien suorittamisesta ja millaisin tuloksin ne on käyty ja onko yhteistyöneuvottelujen määrä riittävä sekä pitäisikö ne käydä kerran vuodessa, huomioiden ikääntyvän väestön kasvu Suomessa tulevina vuosina. Vanhusneuvostojen edustus näissä neuvotteluissa tulee olla läsnä.

Sama koskee laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä edellytettyä kuntien ja hyvinvointialueen vähintään kerran vuodessa neuvottelua hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Vanhusneuvostojen edustus myös näissä neuvotteluissa tulee olla läsnä.

Sosiaalihuoltolaki koskee koko vanhusneuvoston edustamaa ikäryhmää, mutta se sisältää tulo- ja varallisuusrajoja, jotka rajaavat huomattavan osan muuten palveluihin oikeutettuja niiden ulkopuolelle. Sen kuntarajasidonnaisuus kyseenalaistaa, palvelujen käyttäjien kannalta, palvelujen mahdollisen keskittämistavoitteen suurempiin yksöihin.

Vammaispalvelulaki koskee osaa vanhusneuvoston edustamaa ikäryhmää. Vammaisneuvosto ottanee kantaa lausunnossaan soveltamisohjeeseen.

Kuljetuspalveluissa ei ole tulo- ja varallisuusrajoja vammaisille. Monet ikäihmiset saavat esim. aivoinfarktin, josta heille jää liikkumisen esteitä. He tarvitsevat kuljetuspalveluita jo kuntoutusvaiheessa ja osalle tarve jää pysyväksi.

Julkisen liikenteen järjestelyt alueella perustuvat hyvinvointialueen perustamista edeltävään aikaan, eivätkä nykyisellään vastaa palvelutarpeeseen. Julkinen liikenne on Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella hyvinkin hajanaista ja palvelee lähinnä työikäistä väestöä. Julkista liikennettä suunniteltaessa tulee huomioida ikääntyvän väestön tarpeet yhteistyössä hyvinvointialueen ja kuntien kanssa.

Soveltamisohjetta koskevassa luonnoksessa pelkästään julkisen liikenteen puuttuminen ilman liikkumista vaikeuttavia toimintarajoitteita ei oikeuta saamaan liikkumista tukevia sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. Tämä asettaa ikäihmiset eriarvoiseen asemaan ja voi olla haja-asutusalueella asuville tekijä, jonka vuoksi palvelut eivät ole heille saavutettavissa. Saavutettavuus ja saatavuus on yksi keskeinen Keusoten palveluverkon kehittämisen periaate. Sosiaalihuoltolain mukaisten kuljetuspalvelujen saannin tulo- ja käteisvarallisuusrajat ovat liian alhaiset Ne ovat yksinasuvalle 1 500 € ja 5 000 € ja pariskunnalle ovat 2 500 € ja 8 000 €. Tuloraja tulee nostaa keskimääräiseen eläkkeeseen saakka. Toteamme vielä, että käteisvarallisuuden ohella osakkeita ja muuta sijoitusvarallisuutta koskeva raja on keinotekoinen, koska nämä varat on helppo kätkeä.

Sosiaalihuoltolain mukaista kuljetuspalvelua Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä järjestää siihen oikeutetuille vain vahvistetun käyttösuunnitelman ja varattujen määrärahojen puitteissa. (Soveltamisohjeluonnos) Tämä lause asettaa kyseenalaiseksi kaikki liikkumista koskevat palvelut, mikäli ikäihmiselle ei ole myönnetty niihin oikeutta vammaisuuden perusteella. Tämä koko liikkumistuen kyseenalaistamisen mahdollisuus tulee poistaa, kun asiointia koskeva matkalupaus on jo valmiiksi varsin rajallinen. Vammaispalvelujen piiriin hyväksytyt henkilön matkojen suhteen ei ole em. varausta, vaan määritetyt matkat ovat heille subjektiivinen oikeus.

Toimivan julkisen liikenteen puutteen tulee aina oikeuttaa liikkumista tukeviin palveluihin. Hyvinvointialueella on haja-asutusalueita ja tarvittavien palvelujen saamisen edellytyksenä on kyky niiden saavuttamiseen.

Ikäihmiset tarvitsevat tietoa ja opastusta myös fyysisesti annettuna, heille tarjolla olevista palveluista ja mahdollisista käytön rajoitteista.

Oikeudesta saattamisavun käyttöön ja saattamisavun sisällöstä tarvitaan tiedottamista.

Oikeus esim. fysioterapeutin läsnäoloon asiakkaan palvelun tarvetta ja matka-arviota tehtäessä.

Toimiva palvelu edellyttää tarvittaessa määräyksistä joustamista. Tällaiset joustot tulee kirjata, jotta uusintava vaikutus määräyksiin tulisi huomioiduksi.

Valituksiin, jotka koskevat erimielisyyttä soveltamisohjeen soveltamisesta tulisi saada selkeät ohjeet ja valitukseen vastaamiseen määräaika kolme kuukautta. Valituksen tekemiseen tulee saada tarvittaessa puolueettoman viranomaisen apu tai osoittaa henkilö, jonka puoleen voi kääntyä.

24.10.2023

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen vanhusneuvosto